

JAS ÁWLAD TÁRBIYALAWDA MILLIY QOSIQLARDIŃ ÁHIMIYETI

Nadírova Aygul Bazarbaevna

Ájiniyaz atındađı Nókis mámleketlik Pedagogikalıq institutı Pedagogika fakulteti
“Muzikalıq tálim” kafedrası docenti.

Nuratdinova Almagúl Bazarbay qızı.

Ájiniyaz atındađı Nókis mámleketlik gedagogikalıq institutı magistratura bólimi,
“Muzıka tálimi hám kórkem óner” qániygeligi 2-kurs magistrantı.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10779178>

Annotatsiya. Bul maqalada jas áwlad tárbiyalawda milliy qosıqlardıń áhimiyeti, Qaraqalpaq xalqınıń namalıq shıǵarmalarında lirikalıq qosıqları haqqında sóz etilgen.

Gilt sóz: nama, tárbiya, estetika, milliy, lirika, qosıq, gozzalıq.

IMPORTANCE OF NATIONAL MUSIC IN EDUCATION OF YOUNG GENERATION

Abstract. This article talks about the importance of national songs in the education of the young generation, lyrical songs of Karakalpak residents in Tarona artistic works.

Key word: tarona, education, aesthetics, national, lyric, spoon, beauty.

ЗНАЧЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ МУЗЫКИ В ВОСПИТАНИИ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ

Аннотация. В данной статье говорится о значении национальных песен в воспитании молодого поколения, лирических песен каракалпаков в художественном творчестве Тароны.

Ключевые слова: тарона, воспитание, эстетика, национальное, лирика, ложка, красота.

Qaraqalpaq xalqınıń namalıq shıǵarmalarında lirikalıq qosıqlar óz ornına iye. Óziniń mazmunına qaray lirikalıq qosıqlar hár túrli bolıp keledi. Sonıń biri muxabbat haqqındađı qosıqlar.

Bul qosıqlarda (“Qız minayım”) bir birin súygen jaslardıń bir- biri haqqındađı tolǵanısları, sezimleri, jaqsı kórgen súyiklisiniń gózzallıǵı, aqıl- parasatı tuwralı aytılsa, ekinshi lirikalıq qosıqlarda ekonomikalıq hám jámiyetlik teńsizlikler saldarınan bir-birine qosıla almaǵan, jaslardıń qayǵı- uwayımı, kóz-jasları aytıladı, al basqa lirikalıq qosıqlarda tábiyat qubılsınıń hár qıylı máwsimlerde ózgeriwi, túrleniwi hám onıń insańǵa, onıń ishki ruwxıy sezimlerine tásirini tuwralı aytıladı.

Lirikalıq qosıqlarda jaslıq dáwirlerdin qaytıp kelmesligi, eń jaqsı kórgen zatlarınıń joq bolıp ketkenligin qayǵırıp-nalıp atırǵan kórinislerde súwretlenedi. Usınday hár turi lirikalıq qosıqlarǵa “Nazlı”, “Adıńnan”, “Láy- láy”, “Sen yar gedeli” x.t.b. xalıq qosıqları jatadı. Mısalı “Sıyperde” namasınıń muzikalıq hám poetikalıq dúzilisinde tábiyattın sulıw kórinisiniń insan ruwxıy sezimlerine tásirini tuwralı aytıladı.

“Qızlar úyge kir”, “Qız minayım” qosıǵında suygen yarınıń sharayı atqan tańǵa, sholpan juldızǵa megeledi, ústindegi kiygen kiyimleri, onıń júris-turısı, boyındađı payda buyımları, sulıwlıǵı salıstırmalı túrde suwrstlenedi. Budan biz xalıqtık estetikalıq tusınıklariniń, kóz-qaraslarınıń bay xám joqarı bolǵanlıǵın, naǵız sulıwlıqtı, gózzallıqtı sezip tusine bilgenligin,

ózinin kewil sezimlerin, alğan tásirlerin, júrek tolqınların qosıq arqalı ne bir jaqsı salıstırıwlar arkalı jetkize bilgenin kóremiz.

Qaraqalpaq xalqınıń qosıq dóretiwshiliginiń barlıq janlarında jámiyetlik tensizlikke, adamdı qıynawına narazılıq, artıp barıwı turmısqa nalıw baǵdarın ushıratamız. Kóplegen nama-qosıqlarda (“Qazı- iyshan”) feodallıq ómir dúzilisine, dástúrlerine, ekonomikalıq hám jámiyetlik teńsizliklerge narazılıq penen oǵan qarsı gúres teması jetekshi orındı alǵan. Bunday narazılıq nama-qosıqlarında jarqın keleshek, mazmunlı ómir, teńlik, ádalatlık tuúralı, óz erkin ózi sheshiw, huquq, azatlık ushın gúreske shaqırıw, birlesiw haqqında sóziledi. Mısalı, “Xalıq ushın”, “Ne payda” taǵı basqalar.

Al tarixiy qosıqlar balalar menen jaslardı xalıq ómirindegi san túrli tarixiy waqıyalar menen tańıstırıp, xalıqtıńxalıq bolıp kaliplesiwine belsendi úles qosqan, el basına kıynshılıq, túskende jan bergen batırlarga xúrmet penen qarawǵa tárbiyalap, ádil, hadal bolıwǵa úyretken.

Mısalı, “Amanba” qosıǵı Qońırattaǵı waqıyalarǵa baylanıslı shıqqan. Tariyx penen tıǵız baylanıslı qosıqtıń jáne birewi “Asqar batır”, “Bozataw” t.b. Bunda xalıqtıń muń-zarı, tuwıp ósken ata makanına degen súyispenshilikti, perzentlik qıymaslık sezimleri kórsetiledi.

Shınında da Qaraqalpaq xalqı ózqosıqlarında erteklerde ayılǵan qanday da bir burın bolǵan qorqımshılı waqıyalarǵa táreplemeydi, ol ózómirin, óz sezimleri menen maqset-muratların, jamiyettegi hár bir insannın júregindegi ideyalardı qosıqqa qosadı. Tıńlawshılar ózgesheliklerin aytıp atırǵanlıǵı sebepli, qosıq sózleriniń sol ómirден, turmıstań alınǵanlıǵı sebepli, olar lázzet aladı.

Qosıqtıń tereń mazmunlıǵın, estetikalıq tásirin tıńlawshıǵa jetkeriw qosıqtı atqarıwshının kórkemlik oy-órisine, onı obrazlı túrde jetkize biliwine, atqarıwshınıń sheberligine hám dawıs qubılıslarınıń jaǵımlılıǵına da baylanıslı. Bunday talantı bar baqsılardı xalıq joqarı xúrmetlegen, olardan maqtaw sózin ayamaǵan, jaqsı dauıslı baqsı, tańlayına bergен baqsı dep xoshametlep otırǵan.

Bunday atqarıwshınıń baqsıshılıq óneriniń qalıplesiwine, el arasına tańılıwına sol ortalıqtıń da tásiri kóp. Tájiriybeli baqsılar jas atqarıwshılardı ózqáwenderligine alıp, ózi ústinde kóp isletip tárbiyalaǵanında dep bilemiz. Olar óz izbasarların ózleri tárbiyalaydı, hár tárepleme jetilistiredi, uyretdi el arasına shıǵaradı, ózi atqarǵanday etip uyretdi, solay etip ózleriniń qosıqshılıq dásturın jalǵastırıwǵa niyet etedi. Eshan baqsı, Musa baqsı, Genjebay baqsı, Tımbay baqsı t.b. Bul baqsılardıń ózgeshelikleri-dawıslarınıń tábiyiy tayarlıǵı menen sheklenip koymay, sol tábiyiylikjetilistiripmaqsetli paydalana biliwinde jáne usı tayarlıqtı jas baqsılarǵa úyretiwinde.

Joqarıda ayılǵan baqsı namaları namanı dóretiwshi baqsılardıń, ataqlı aytqıshlardıń atları menen baylanıslıp otıradı. Kóp namalar tariyxta bolǵan waqıyalar menen dep ataladı. Ayrım namalardıń payda bolıwı, xalıq namalarınıń kushi jóninde xalıq awzında tolıp atırǵan ángime ertek sózler bar. Xalıq namaları xalıq ómirinde xalıqtıń ruwxıy azıǵı retinde úlken orın tutqan. Saz sáwbet jóninde, baqsı namaları haqqında ańız ápsanalarda jiyi ushırasadı.

Ótkendeги xalıq legendaları:

1.Ótken zamanları bir zalım patsha saz shertken sazendelerdi óltire beripti. Onnan keyin xalıq ishinen bir baqsı patshanıń aldına duwtarın qushaqlap barıp

Saz benen sáwbetti yalǵan demeńler,

Adam ata binyaat bolǵanda bardı,

Abıl, Qabıl ájesiniń qarnında

Alar hám dúnyaǵa kelgende bardı – dep saz shertip, qosıq aytqannan keyin patsha baqsı sazandelerdi óltiriwdi koyıptı- deydi.

Nama menen jirdiń quwatı jóninde eski túrk qoljazba miyraslarda yaǵnıy Abılǵazı baxadr xanniń Türk shejiresiniń akademik Bartoldtin bastırıp shıǵarǵan nuskasında bir ullı jırshınıń Shıǵısxannın balası Jojı ólgende, saz kúshi menen jırshınıń Shıǵısxanǵa túsindirgeni tuwralı legenda bılay deydi:

Ullı jırshı: Teńiz bashtın bolǵandı kim tárguzur a xanım

Tirak tuptın jgildi kim tuguzur a xanım

Shıǵıs: Teńiz bashtıńbolǵansa tondoror olom jojodır

Tirak toptın jıǵlsa torgozor olom koolm jojdr

Kozın yashın bokitor konın toldı bolgim

Dırın konlokitor joji oldi bolimi

Mine bunda Shıǵıs xan ullı jırshınıń sózi menen naması arkalı ulı Joshınıń ólgenin tusingeni jóninde sóz etiledi.

Qaraqalpaq baqsılarınıń shertetuǵın, aytatuǵın namalarınıń payda bolıwı jónidegi kóp qana ápsanalar bar:

Jeti asırım. Qaraqalpaqlarda Muwsa baqsı saz shertip, baqsı bolıwdıń talabında júrgende bir awılda úlken toy boladı, toyǵa jan- jaqtań kóp adamlar qatnasadı. Tamashagóylerge qızıq kórsetiw maqsetinde bul toyǵa Musa da shaqırıladı. Úlken maydansha. Qır dógerek otırǵan adamlardıń ortasında Musa baqsı saz shertip qosıq aytıp otır.

Biraq ol qosıqtı jaqsı aytqanı menen duwtardı durıslap sherte almaydı. Qurda otırǵan bir ǵarrı Musanın janına kelip saz shertseń durıslar shert-dep Muwsanıń qolındaǵı duwtardı alıp ózi duwtar menen hár túrli namanı shertip Muwsaǵa kórsetedi hám onı dálkek qılıp kúledi. Muwsa ózine ustaz kerek ekenin sol waqıtta ǵana tusıedi. Soytip ol ózine ustaz izley baslaydı. Aradan kóp kún ótpey-aq Muwsa baqsı Shoraxannan jayawlap Shımbay átirapındaǵı ataqlı baqsı Aqımbetke shákirt bolıw ushın jol tartadı. Mina keń jazıq dalada Muwsa piyada kiyatır. Sarı espe kum. Ǵarǵa adımı mıń bolsa da Muwsa duwtarın qushaqlap alǵa qarap umtılıp júrip kiyatır.

Munarlanıp kórinip turǵan Qara taw. Uzaq jollar artta qaldı. “Ariq balıqtıń duzı menen “qállı jagıs” tıńarasındaǵı “Jeti asırım”qumda Muwsa jol azabın tartadı. Sarı kumlardan óte almay, óziniń sharshaǵanda kuwatı bolǵanduwrtarın kolına alıp shertip inıranıp qosıq aytadı. Musa baqsı bul shertken namasına “jeti asırım”-dep at qoyǵan eken- deydi. Bul jeti asırım namasın Muwsa baqsı dóretip shertkennen keyin xalıq ishinde keńnen tarqaǵan eken.

Qoshım palwan. Ótken zamanlarda Qoshım palwan degen ataklı palwanbolǵan. Bunı xalıq “Qos barmaqılı Qoshım! Qosım palwan”-dep ataǵan. Ol hár waqt gúreske túser aldında ol óziniń en jaksı kórgen namasın shertedi eken. Duwtar shertip bolıp gúreske tuskende palwandardı jıǵa beretuǵın bolǵan. Solay etip Qoshım palwannın gureske túsep aldındaǵı shertetuǵın naması, “Qoshım palwan naması” dep atalıp ketken delinedi.

Jaman shıǵanaq. Bul jaman shıǵanaq namasınıń payda bolıwı jonide xalıqtıń kópshiligi jerinen suwı tayıp, egin ege almay asharsılıqqa ushırap Amiwdáryanıń órine joqarıǵa qaray jol jurip sapar shegedi. Ol zamandaǵı tiykarǵı kólik keme bolǵan. Adamlar dáryanıńórine qarap kemesin súyrep saldaw tartıp awır azaplar shekken Kemeshiler dáryanıń qaytpasında kúshli

aǵısqa, qaytpa iyrimlerge ushırap órlep júre almay dáryanıń aǵısı menen gúresip, dárbıya menen tiresip saldawshılar kúshin biriktirip arqan tartıp barlıǵı birigip qosıq aytadı eken. Dáryanıń aylanba, qaytpasındaǵı saldawshılardıń usı aytqan qosıǵınıń naması Jaman shıǵanaq bolıp atalǵan-deydi.

Arıwxan. XIX ásirde ómir súrgen qaraqalpaqlardıń eń ataqlı baqsısı Musa baqsınıń ustazı Aqımbet baqsınıń deretken “Arıwxan” naması tuwralı xalıq legendalarında bılay deydi: - Aqımbet baqsıdan burın qaraqalpaqlarda Baysarı baqsı degen baqsı bolǵan. Baysarı baqsı toyǵa shaqırılǵanda toyda qosıq aytqanı ushın haqsına bir ógiz alıp aytadı eken. Bir toyǵa Aqımbet kırık jigit penen baradı. Aqımbet sol qırıq jigittin aǵa biyi eken. Baysarı baqsı aytqan haqıma bir ogiz bermese barmayman- dep toyǵa kelmepti. Bul awqaldı qırıq Jigittin aǵası Aqımbet kórip óziniń qırıq jigittine bir-bir namadan shertip qosıq aytıwdı buyırıptı.

Aqımbettin qırq jigiti qosıq aytıp bolǵannan keyin Aqımbetózi, “Arıwxan” degen namaǵa qosıq aytqan Aqımbet bul namanı aytqanı ushın Arıwxan degen qızǵa úylengen-deydi.

Aqımbet óziniń kırık jigiti menen hár qaysısı bir nama shıǵarıp aytıp qaraqalpaqlardıń baqsı namasın bayıtqan, “Arıwxan” naması Aqımbet baqsınıń shıǵarǵan naması, Arıwxan Aqımbettin alǵan xayalının atı, sol toydan baslap Aqımbettin aǵabiy laqabınıń ornına Aqımbet baqsı bolıp atalıp ketken. Jáne bir legenda bir kempirdin bes qızı bar eken, bir qızınıń atı Arıwxan eken, Bir toyda Aqımbet namanı jaqsı shertip aytqanı ushın kempir Arıwxan degen qızın Aqımbetke toyda inam etipti- deydi

“Nar iydirgen”. Qaraqalpaqlardıń kóshpeli ómir surgen zamanları bir kız botası ólgen ingendi sawıp ingennen sút shıǵara almay kıynalıp otırǵan awqalın bir baqsı kórip túye sawıp otırǵan qızdıń qasına kelip duwtarı menen nama shertipti. Baqsınıń shertken namasına qız sauıp otırǵan ingeni iyip sút beripti, mine sol belgisiz baqsının bul shertken naması “Nar iydirgen” bolıp atalıptı-deydi.

Tawdan asqan. Buringi zamanları qaraqalpaqlar kóship baratırǵanda ǵarrı kempirler kóshke ere almay, bel taulardan asa almay, kóshke erip júre almay jolda sharshap atırǵan kempirlerdin kewlin kóterip, beline dárman endirip, kóship baratırǵan kóshke jetkeriw ushın bir ǵarrı kolına duwtaralıp nama shertipti, ǵarrımc bul naması, “Tawdan asqan” bolıp atalıp ketipti.

Sanalı keldi. Ótken zamanları Qarajan baqsı qosıq aytıp otırǵanda bir otkir qız qızlardı baslap kelgen, sol ótkir, sulıw kızdın juris-turısın kólde jurgen (sanaga) uqsatıp saz shertip qosıq aytqan, mine sol Qarajan baqsının aytqan, shertken naması “sonalı (sanalı) keldi” bolıp atalıp ketken.

Ilme Sultań. Aqımbet baqsının bir qızdıń otırıp-turısına arnap bir nama shıǵarǵan hám ilme bolıp shertilgendikten, “Ilme Sultań” bolıp atalıp ketken.

Bozataw. Boz atauǵa sırttań jau topılıp xalıqtı postırıptı. Sol waqıttaǵı qaraqalpaq xalqınıń ataqlı shayırı Ajiniyaz xalıq kórgen xorlıqtı birge kórip bul bolǵan waqıyaga arnap qosıqjazǵan, bul qosıqtıń arnawlı naması Boz atawnaması bolıp qaraqalpaq baqsılarınıń naması qatarınan orın alǵan. Bul “Boz ataw” naması júz jıl dawamında umıtlmastań ayılsh kelmekte.

Ala qayıs. Jigitler atqa er-júwen salıp bezep at mingende onıń ayıl quyıskanları, sidemetleri túrli reńli temirlermenenáshekóylengen, bunıń barın ala qayıs dep ataydı. Ala kayıs penen bezelgen atka bir baqsınıń arnap shıǵarǵan naması- “Ala qayıs” delingen. Al taǵı bir legendada: Aqımbet baqsı Xiywa xanınıń Bambur- degen baqsısın SHırwan namasına aytıp jengeni ushın xan

Aqımbetke ala kayıs salǵan at beripti, soǵan arnap Aqımbet, “Ala qayıs” degen nama shıǵarǵan deydi.

Kór qız. Buringı zamanlarda bir qız baqsı bolǵan, ol qızdın baqsı bolǵanına din adamların aytıwı menen kızıdın aǵalarınń namısı kelip qızǵa awır azaplar berip, qızdın eki kózin oyıp alıptı. Qız eki kózden ayırılǵannan keyin óziniń kórgen xorlıq-zorlıklarına narazı bolıp, zaman teńsizligine shıdamay óziniń zarın qosıq qılıp namaǵa salıp jırlaǵan eken, mine sol qız baqsınnı aytqan naması, “Kór qız” naması bolıp atalıp ketipti- deydi.

Saltıq. VIII ásirler shamasında turkmenler arasında Niyazımbet kórsheniń Eshbay, nurjan Atash, Saltıq degen shákiritleri bolǵan. Sol shákirilerin ishinen Saltıq degen shákiriti bir namanı jaqsı shertken. Saltıqtıń jaqsı shertken naması saltık naması bolıp atalıp ketken- deydi.

Kanipe. Ótken zamanları bir jarlı diyqan Amiwdáryanıń órine shıǵıp kóship ketken eken, onıń Qánipe degen qızı el-jurtın saǵınıp qosıq shıǵarıp dauısqa salıp qosıq aytqan. Kánipe kızıdın aytqan qosıǵı “Kanipe” naması bolıp atalıp ketken.

Dem bermes. Dem bermes naması bir legendalarda kisi esigine jallanıp júrgen jalshınıń shıǵarǵan naması deydi. Al jáne bir legenda qosıq aytqanda dem almastań ayılǵanlıqtań dem bermes bolıp atalǵan bolıwı kerek- deydi.

Qızlar úyge kir. Qızlar toy-merekege kelgende úyge kiriwge uyalıp turǵanda bir baqsı maydanda turǵan qızlardı úyge kirin dep qosıq penen nama qaytargan. Bul “Qızlar úyge kir” namasın toy baslanar aldında aytıw barlıq baqsılar ushın dástúr bolıǵ ketken- deydi.

Yaǵlı báhár. Bul nama eki adam náubet penen, gezeklesip aytqan tarizde ayılǵanlıqtań bul nama “yaǵlı báhár” dep atalıp ketken.

Láy- láy. Baqsılar qosıq aytqanda qosıqtıń qaytarması “láy- láy” bolıp kelip otıradı, sonlıqtań lay- lay bolıp atalǵan- deydi.

Suw serper. Dárya boyında qıp-jigitler bir-birine suw serpip oynap otırǵanınıń ústine bir baqsı shıǵıp, bular oynaǵan oyınına nama qosıp, duwtar shertipti, sonlıqtań bul nama “suw serper” bolıp atalıp ketken.

Gubbádiyın. Bul nama attıń bawırına taǵılatuǵın sidemetke, gúmisten oyılǵan naǵısqa, gubbaǵa, gúmbezge, onıń atqa jarasıp turǵanına arnap shıǵarılǵan nama eken- deydi.

Aq qalqan. Aq qalqan degen sulıw qızǵa arnalıp shıǵarılǵan bir sazende baqsınıń naması eken.

Adınnan. Bul nama bir zatqa yamasa bir háreketke suysinip tań qalǵanda jaqsı kórip aytqan nama eken- deydi.

Qara jorǵa. Bir jorǵa júrisli qara attıń súrgen jorǵasına bir baqsı duwtarı menen nama qosıp shernken eken- deydi.

Boz torǵay (poshsha torǵay, molla torǵay). Báhár ayında boz torǵaylar kórgen kóktiń ústinde pál-pállep ushıp sayrap turǵanına eliklep baqsılar nama qosıp shertken. Geyde bul namanı torǵay balasın jılannan qorǵaǵandaǵı janı ashıǵan háreketine arnalıp shıǵarılǵan depte aytıladı.

Xoja bala. Bir jas bala baqsı Qaraqalpaqstańnıń Xoja kól degen jerinen shıǵıp baqsıshılıq etken. Bul balanıń aytqan naması xalıqqa jaqqanlıqtań “Xoja bala” naması bolıp atalıp ketken.

Bes perde. Bes perde naması duwtardı shertkende duwtardıń joqarǵı bes perdesinde kóbirek shertiledi, sonlıqtań bes perde bolıp atalǵan.

Muqalles. Mukam dep sózbasın atağan. Muqalles naması namalardıń aldında keledi, burnı shertiledi, baqsılar qosıqtımukalles namasınan baslaydı, namalardı baslawshı nama mukalles bolğan.

Tarlan. Qusshılardıń qusına arnap shıǵarǵan naması.

Solay etip túrli janrdagı duwtar namaları xalıqtıń estetikalık kóz-qarasların hám sezim túsiniǵın bildire otırıp, balalar menen jaslarǵa muzikalıq-estetikalık tárbiya beriwdiń tiykarǵı jollarınıń biri boldı. Olar ózleriniń ápiwayılıǵı menen, lazımlıǵı menen, syujetlerinińbaylıǵı, ómirdiń, tábiyattıń, turmıstıń álwan túrli qubılısına hár túrli muzikalıq ses (ún qosıp) ájayıp poetikalıq forması menen jáne tereń mazmunı menen dógerektegi turmıs qubılıslarına dóretiwshilik kózqarasların qalıplestiriwge járdemesedi.

Házirgi kúnde kóplegen xalıq qosıqları professional baqsılardıń, kórkem óner xızmetkerleriniń, mektep oqıwshılarınıń repertuarlarınan úlken orın alıp, el súygen baqsılardı aynalıp atır. Qaraqalpaqlar qosıqlardıń basım kepshiliginxalıq ásbaplarında atqarǵan. Biraq, tariyxıy jaǵdaylarǵa baylanıslı kóplegen xalıq ásbapları joǵalıp ketti. Biraq usı taraw boyınsha izertlewshilerdin miynetiniń arqasında házirgi kúnde kóplegen burnı joq bolıp ketken xalıq ásbapları ómirge qayta kelmekte. Máselen, ilimiy dálil boyınsha xalıq ásbapları sanı otızdan asadı.

REFERENCES

1. Уразимова Т. В., Надырова А. Б. Эстетическое воспитание-основа формирования личности //Научные исследования. – 2017. – №. 1 (12). – С. 68-69.
2. Надырова А. Б. Основа воспитания творческой личности //Наука и образование сегодня. – 2017. – №. 2 (13). – С. 75-76.
3. Nadırova A., Ayapova H. MUSICAL SOUND AND ITS CHARACTERISTICS //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 12. – С. 1170-1173.
4. Nadırova A., Nuratdinova A. MUSIC IN THE DEVELOPMENT OF PERSONALITY DEVELOPMENT THE ROLE OF EDUCATION //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 12. – С. 1166-1169.
5. Надырова А. РОЛЬ МУЗЫКАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТАНОВЛЕНИЯ УЧИТЕЛЯ МУЗЫКИ: Надырова Айгуль Базарбаевна, доцент кафедры «Музыкальное образование» Нукусского государственного педагогического института имени Ажинияза //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2022. – №. 1. – С. 122-129.
6. Bazarbayevna N. A. Textbook functions in the development of cognitive independence of future music teachers //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 12. – №. 2. – С. 173-178.
7. Надырова А. Б. и др. Қарақалпақ театр өнериниң пайда болыуы хэм раўажланыуына тийкар салыушылар //Молодой ученый. – 2020. – №. 24. – С. 543-545.
8. Надырова А. Б. РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЕ САМОСТОЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ В УСЛОВИЯХ ВЫСШЕГО МУЗЫКАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРОЗАВАНИЯ: Надырова Айгуль Базарбаевна, доцент кафедры музыкальное обучение Нукус Государственный педагогический институт //Образование и

- инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2021. – №. 6. – С. 193-196.
9. Надырова А. Б. Профессиональная компетентность учителя музыки //Проблемы и перспективы формирования педагогической культуры у студентов в условиях реализации профессионального стандарта педагога. – 2016. – С. 53-54.
  10. Уразимова Т. В., Надырова А. Б. Эстетическое воспитание-основа формирования личности //Научные исследования. – 2017. – №. 1 (12). – С. 68-69.
  11. Надырова А. Б. Основа воспитания творческой личности //Наука и образование сегодня. – 2017. – №. 2 (13). – С. 75-76.
  12. Nadirova A., Ayarova H. MUSICAL SOUND AND ITS CHARACTERISTICS //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 12. – С. 1170-1173.
  13. Nadirova A., Nuratdinova A. MUSIC IN THE DEVELOPMENT OF PERSONALITY DEVELOPMENT THE ROLE OF EDUCATION //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 12. – С. 1166-1169.
  14. Надырова А. РОЛЬ МУЗЫКАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТАНОВЛЕНИЯ УЧИТЕЛЯ МУЗЫКИ: Надырова Айгуль Базарбаевна, доцент кафедры «Музыкальное образование» Нукусского государственного педагогического института имени Ажинияза //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2022. – №. 1. – С. 122-129.
  15. Bazarbayevna N. A. Textbook functions in the development of cognitive independence of future music teachers //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 12. – №. 2. – С. 173-178.
  16. Надырова А. Б. и др. Қарақалпақ театр өнериниң пайда болыуы хәм раўажланыуына тийкар салыушылар //Молодой ученый. – 2020. – №. 24. – С. 543-545.
  17. Надырова А. Б. РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЕ САМОСТОЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ В УСЛОВИЯХ ВЫСШЕГО МУЗЫКАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРОЗАВАНИЯ: Надырова Айгуль Базарбаевна, доцент кафедры музыкальное обучение Нукус Государственный педагогический институт //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2021. – №. 6. – С. 193-196.
  18. Надырова А. Б. Профессиональная компетентность учителя музыки //Проблемы и перспективы формирования педагогической культуры у студентов в условиях реализации профессионального стандарта педагога. – 2016. – С. 53-54.